groot door in den regel slechts te onderzoeken, of de gevolgde gedragslijn strijdig was met het goede koopmansgebruik. De praktijk van het stelsel komt hierop neer, dat men de methode niet als strijdig met het goede koopmansgebruik beschouwt, als de fiscus niet kennelijk benadeeld wordt.

Dat dit systeem, hoezeer — zoals ik in het Januari-nummer reeds zeide — getuigend van praktische zin, overigens niet zonder bezwaren is, is duidelijk. De beslissing van de Hoge Raad waarborgt geenszins de toepassing van het goede koopmansgebruik. Tot welk een zonderlinge, ja paradoxale beslissingen het stelsel zelfs kan leiden wordt geïllustreerd door het arrest van 3 Mei 1933 (B 5415), dat de heer *Meyburg* in het geding heeft gebracht (men zie hieronder). In dat arrest wordt voor hetzelfde bedrijf en zonder dat er buitengewone omstandigheden zijn geweest zowel het systeem van waardering van effecten tegen kostprijs als dat van waardering tegen beurskoers aanvaard als niet strijdig met goed en eerlijk koopmansgebruik. De Hoge Raad gaat zover in het gekozen stelsel van niet-inmenging, dat hij zelfs niet nagaat, of een bepaalde wijze van waardering in een bepaald bedrijf en onder bepaalde omstandigheden in overeenstemming is met goed koopmansgebruik; hij blijkt reeds tevreden, als die wijze van waardering in enig bedrijf en onder enige omstandigheid niet strijdig behoeft te zijn met het goede koopmansgebruik!

Intussen leert ons het bedoelde arrest ook, dat de Hoge Raad stellig niet afwijzend staat tegenover een verandering van systeem in de waardering. In het onderhavige geval heeft het college zelfs die wijziging in bescherming genomen tegenover den belastingplichtige, die de door hem zelf gevolgde methode verwierp toen het op de betaling der belasting aankwam. Men moet aannemen, dat de Hoge Raad niet minder eerbied zal hebben voor het goede koopmansgebruik en voor de winst- en verliesrekening van den belastingplichtige, indien de wijziging van systeem geen voordeel voor de fiscus meebrengt.

*

* *

Het zoeven bedoelde arrest geeft mij gerede aanleiding om tenslotte nog een ander element in de verhouding van de fiscus tot de theorie der vervangingswaarde te bespreken. Een zeer belangrijk element voor de beslissing over de vraag, of de fiscus zonder schade de toepassing der theorie kan toestaan.

Zoals uit het arrest blijkt, heeft de Hoge Raad den belastingplichtige niet willen toestaan, dat hij in zijn aangifte afweek van wat hij zelf in de boekhouding zijner firma aan winst had berekend en geboekt en als rechthebbende op een deel van de winst had genoten. Het is niet uit te maken, of het beslissende element voor de Hoge Raad ligt in de berekening en de boeking van de waarde en de winst dan wel in de verdeling van het winstsaldo tussen de vennoten. In het eerste geval zou de Hoge Raad een ongewoon grote betekenis toekennen aan de boekhouding, een betekenis die hij in het omgekeerde geval, bij een voor de fiscus nadelige boeking, stellig niet zou willen aannemen. Anderzijds echter moet erkend worden, dat het voor een beslissing over de vraag, of de methode die gevolgd wordt bij de berekening van de winst er een is die gekwalificeerd kan worden als goed koopmansgebruik, niet onlogisch is, indien men daarbij de boekhouding van den betrokkene tot richtsnoer neemt. Mits men dezen niet daaraan met handen en voeten bindt en hem met name de gelegenheid wordt gelaten om de verrichte boekingen te herzien als hij daarvoor redelijke gronden heeft. — Schuilt voor de Hoge Raad het beslissende element in de omstandigheid, dat de vennoten de uit de waardestijging berekende winst ook hebben verdeeld, dan schijnt de uitspraak alleszins redelijk. Wellicht ligt ook in de door dit arrest aangegeven richting voor een deel de oplossing voor de moeilijkheid waarover ik in het Januari-nummer schreef: de behoefte aan waarborg voor de fiscus, dat de door hem vrijgelaten voordelen niet door den belastingplichtige zullen worden verteerd.

Want dit blijft tenslotte voor mij het enige maar dan ook zeer belangrijke punt van twijfel: kunnen wij de fiscus tegen onrechtmatige onttrekking van inkomen in de toekomst vrijwaren? Er bestaat bij mij niet de minste twijfel over het antwoord op de vraag, of de theorie der vervangingswaarde de juiste grondslag legt voor de berekening van het belastbare inkomen. Maar ik heb nog geen zekerheid, dat haar toepassing voor de fiscus geen schade zal brengen, hetgeen niets anders zou betekenen dan dat een deel van de belastingbetalers ten onrechte bevoordeeld zouden worden boven anderen. Die zekerheid kan ik ook niet verkrijgen en ik kan ze dus ook niet aan anderen in het vooruitzicht stellen, omdat daarvoor maatregelen van overheidswege nodig zijn; het is alleen de wet, die de gevraagde waarborgen zal kunnen verschaffen.

Ik vrees nu slechts één ding: dat die waarborgen te laat zullen worden geschapen. Ik vrees niet, dat de toepassing van de theorie der vervangingswaarde zal worden tegengehouden; wellicht zal beduchtheid voor de gevolgen in de toekomst, bij gemis van de gevraagde waarborgen, de toepassing vertragen, maar ik acht het uitgesloten, dat een logisch systeem als dat van deze theorie niet het pleit zal winnen. Bij de aanvankelijk afwijzende houding van de fiscus is echter te vrezen, dat men de waarborgen eerst zal gaan zoeken als de strijd over het beginsel ten voordele van de theorie is beslist. En dat zal leiden tot een averechtse werking van de theorie der vervangingswaarde en tot een grote schadepost voor de fiscus.

Het is nodig, dat de fiscus de theorie der vervangingswaarde reeds thans aanvaardt, maar dan ook haar toepassing van stonde af aan regelt.

Th. L. Jr.

CIRCULAIRE VAN 19 JANUARI 1937 No. 105 VAN DEN MINISTER VAN FINANCIEN

Afdeeling
Directe Belastingen.
No. 105.

's-Gravenhage, den 19 Januari 1937.

Onderwerp:
Belastingen naar inkomen en vermogen.

Mijn aandacht is er opgevestigd, dat in den laatsten tijd bij accountants en andere bedrijfseconomen de belangstelling is herleefd voor methoden van winstberekening welke zooals men het wel pleegt uit te drukken, de waardeveranderingen van het geld uitschakelen. Men tracht voor die methoden een wetenschappelijken grondslag te vinden in de stelling, dat de winstbepaling vooral ook ten doel heeft te waken voor het behoud van de in het bedrijf aanwezige *goederen;* een deel, dat bij toepassing van de tot dusverre algemeen gebruikelijke methoden van winstberekening niet wordt bereikt, omdat deze slechts gericht zijn op behoud van het in het bedrijf geïnvesteerde *geld*bedrag. De nieuwe grondstelling brengt mede, dat men een stijging van de geldswaarde van in het bedrijf *aanwezig* goederen niet als bate beschouwt, omdat door zoodanige stijging niet méér goederen in het bedrijf zijn gekomen;

een waardestijging van aan het bedrijf *onttrokken* goederen beschouwt men echter als een nadeel, omdat hun vervanging ten gevolge van die stijging een grooter offer eischt. Overigens heerscht onder de voorstanders van deze theorieën nog te veel onzekerheid en verschil van meening om reeds van een afgerond systeem te kunnen spreken; de onderstaande voorbeelden hebben dan ook slechts de bedoeling, de hiervóór genoemde beginselen eenigszins te verduidelijken.

Wordt een handelsartikel waarvan de inkoopsprijs *f* 1000.— bedraagt, verkocht voor *f* 1500.– en wordt vervolgens *f* 1200.– besteed voor aanvulling van den voorraad met eenzelfde artikel, dan calculeert men een winst van slechts *f* 300.—, te weten: de verkoopsprijs ad *f* 1500.— minus den vervangingswaarde'' ad *f* 1200.—.

Heeft op het einde van de boekperiode de aanvulling van den voorraad nog niet plaats gehad, doch is het daartoe benoodigde artikel dan voor *f* 1200.— te koop, dan verwerkt men in de balans een credit-saldo van *f* 200.—, wegens „inkoopverplichting'', „vervangingsreserve'' o.d. Ook in dit geval calculeert men derhalve slechts *f* 300.— winst.

Bij de afschrijving op de vaste bedrijfsmiddelen speelt de „vervangingswaarde'' eveneens een groote rol. Afschrijvingen ten beloope van het in een bedrijfsmiddel vastgestelde *geld*bedrag acht men niet steeds voldoende; is namelijk de prijs van een nieuw bedrijfsmiddel hooger dan de aanschoffingsprijs van het oude bedrijfsmiddel, dan zet men de afschrijvingen voort tot die, „vervangingswaarde'' (minus dan de residuumwaarde) is bereikt. Zij van een machine de aanschaffingsprijs *f* 10.000.—, de residuumwaarde naar schatting *f* 1000.— en de levensduur naar schatting 10 jaar; zij verder op grond van deze gegevens de afschrijvingsvoet vastgesteld op *f* 900.— per jaar. Blijkt nu aan het einde van het zesde levensjaar, dat de aanschaffingsprijs van een nieuwe machine is gestegen tot *f* 15.000.— dan wordt geredeneerd, dat dit laatste bedrag minus de residuumwaarde, alzoo *f* 14.000.—, aan het einde van den 10-jarigen levensduur moet zijn afgeschreven; dat dus de afschrijving aan het einde van het zesde jaar in totaal moet bedragen $^6/_{10}$ van *f* 14.000.— of *f* 8400.—; dat dus over het zesde jaar moet worden afgeschreven: *f* 8400.— minus *f* 4500.— (afschrijving aan het einde van het vijfde jaar), zijnde *f* 3900.—; en dat voor het vervolg de afschrijvingsvoet moet worden verhoogd van *f* 900.— tot *f* 1400.— per jaar. Het spreekt van zelf, dat ook de in geld uitgedrukte waarde van de nog aanwezige machine is gestegen; dit feit moet echter, zooals hierboven reeds is gezegd, volgens het grondbeginsel buiten aanmerking blijven: ten opzichte van die oude machine verandert immers door de waardestijging niets.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de „nieuwe'' opvattingen ook consequentiën medebrengen ten opzichte van de balans; velen beschouwen zelfs deze consequentiën als de kern van de door hen voorgestane theorie en spreken dienvolgens van „de organische *balans*-theorie'' en van „organische balansen''.

Het ligt thans niet op mijn weg, de hierboven aangeduide opvattingen van economisch standpunt aan een beschouwing te onderwerpen. Die opvattingen toetsende aan het fiscale recht, lijkt het mij echter noodzakelijk, een waarschuwing te richten tot de autoriteiten, belast met de heffing van de belastingen naar inkomen en vermogen; reeds het feit, dat de hierbedoelde theorieën het bedrag dat als winst en als zuiver vermogen wordt beschouwd, aanzienlijk drukken, rechtvaardigt een zekere voorzichtigheid.

Wat de *Inkomstenbelasting* betreft, merk ik dan in de eerste plaats op, dat er nog slechts sprake is van theorieën welke misschien hier en daar toepassing vinden, doch zulks toch niet reeds in zoodanige mate, dat men een koopmansGEBRUIK aanwezig kan achten. Doch al ware dit anders dan zou toch de wet op de inkomstenbelasting, hoezeer in het algemeen zich aansluitend bij het dergelijk en eerlijk koopmansgebruik, zich tegen het volgen van de *hierbesproken* methoden van winstberekening verzetten. Reeds bij zijn arrest van 20 Juni 1923 (B. 3263) achtte de Hooge Raad verlaging van het winstbedrag met een beroep op waardedaling van het geld, ontoelaatbaar. Aan de in dat arrest opgenomen motiveering zou ik willen toevoegen een beroep op de in art. 4 der wet voorkomende woorden „geld of geldswaarde''; uit die woorden blijkt namelijk, dat het inkomen niet gemeten wordt met behulp van *goederen*, doch dat het inkomen alleen door *geld* wordt gemeten; en dat dus de wet, in lijnrechten strijd met de organische balanstheorie, uitgaat van het beginsel: „gulden is gulden''.

Ook met betrekking tot de *Vermogensbelasting* zou men, vooral toepassing van art. 9 der wet, met een beroep op „organische'' opvattingen, kunnen trachten het bedrag van het zuiver vermogen te drukken. Dergelijke pogingen moeten echter naar mijn meening afstuiten op de bepalingen van art. 7, sub 1°, letters A, B, C en D, alsmede op het woord „geldswaarde'' onder letter E.

Een voldoend aantal afdrukken dezer voor de Inspecteurs der directe belastingen, de Inspecteurs der registratie, de Accountants en de surnumerairs in Uwe directie (Lijst A; a, b, d en 1 en B: e) gaat hiernevens.

De Minister van Financiën,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
S. KARMELK.

Aan Heeren Directeurs
der directe belastingen,
enz.

TWEE ARRESTEN VAN DE HOOGE RAAD

Arrest van den Hoogen Raad van 20 Juni 1923

De Hooge Raad enz.,

Gezien het beroepschrift in cassatie van A te X tegen de uitspraak van den raad van beroep voor de directe belastingen te 's-Gravenhage van 5 Februari 1923, betreffende zijn aanslag in de rijksinkomstenbelasting voor het jaar 1921/1922;

Gezien enz.;

Overwegende, dat ten deze vaststaat:

dat belanghebbende in de rijksinkomstenbelasting voor het jaar 1921/1922 is aangeslagen naar een inkomen van *f* 22.766, met toepassing van een kinderaftrek van *f* 400, welke aanslag, na bezwaarschrift, door den inspecteur werd gehandhaafd;

dat het geschilpunt tusschen belanghebbende en den inspecteur alleen hierin bestond, of terecht door den inspecteur een bedrag van *f* 14.200 winst op den verkoop van huizen onder inkomen is begrepen;

dat belanghebbende bij den raad van beroep dit op verschillende gronden heeft bestreden, waarvan thans nog alleen van belang zijn de navolgende:

1. dat hij door de daling van de waarde van het geld in werkelijkheid geen winst heeft gemaakt;
2. dat latere verliezen, als de gulden weer de oude waarde heeft en te eeniger tijd de huizen weder worden omgezet in andere, moeilijk in mindering kunnen worden gebracht;

dat de raad bij de bestreden uitspraak heeft beslist, dat een en ander niet tot wijziging van de beschikking des inspecteurs kan leiden, uit overweging:

„dat hoeveel waars er ook moge zijn in hetgeen is aangevoerd om-